

מכתלי בית ההוראה

אקטואליה
בהלכה

פניני הלכה למעשה, בענייני דיומא ושאלות המתחדשות

מרבני בית המדרש להוראה ודיינות "באר ישראל"

בראשות מורינו הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

מכתלי בית ההוראה

תשובה ממורינו הרב שליט"א

ניגוב ידיים על ידי מכשיר לייבוש

לנגב ידיו. וביאר בבית יוסף (סימן קנח ס"ב) שהטעם מפני שכאן אין מים טמאים כלל, והוסיף שמטעם זה, הוא הדין לשופך על שתי ידיו רביעית בבת אחת, או רביעית על כל יד בבת אחת, שאינו צריך ניגוב, כיון שלא נטמאו המים כלל, וכן פסק בשולחן ערוך (סימן קנח ס"ג) המטביל ידיו יכול לאכול בלא ניגוב, והוא הדין לנוטל ידיו בבת אחת ושופך עליהם רביעית מים בבת אחת, או שנטל ידו אחת ושפך עליה רביעית, וכן שפך על חברתה. ואילו לטעמו של רש"י גם במטביל ידיו יש סיבה להצריך ניגוב, שלא יגע בלחם עם ידיים רטובות, וקשה מדברי התוספתא. ואכן הרדב"ז כתב (ח"א סימן טו) שלדעת רש"י גם בטבילה וגם בנוטל ברביעית צריך ניגוב, ורבי אבהו חולק על התוספתא.

אמנם המהרש"ל נקט (ים של שלמה חולין פ"ח סימן לו) שאין הטעם משום טומאה אלא משום נקיות וכרש"י, אלא שכתב לבאר טעם החילוק שבין נטילה לטבילה: כי בכלל תקנת חז"ל בחובת נטילת ידיים תיקנו דין ניגוב הידיים, וכמו שתקנו דנינים נוספים כגון שצריך כלי וכו' גברא. אבל בטובל ידיו שטהרתו מצד טבילת גופו שהיא מן התורה, בזה לא תיקנו כלום, וממילא בטבילה אין צריך ניגוב, אבל בנוטל ידיו ברביעית צריך ניגוב וחולק על השולחן ערוך, והסכימו עמו הט"ז (סק"ג) והמגן אברהם (סק"ח). וכן נראה שנקט המשנה ברורה (סק"מ) שנוטל ברביעית צריך לנגב ידיו. והוסיף במשנה ברורה, שאף במטביל שאין צריך ניגוב מן הדין, כתב המגן אברהם (שם) דמי שדעתו קצה עליו יש בו משום מיאוס וצריך ניגוב.

ומצאנו שדנו הפוסקים אם צריך לנגב ידיו דווקא במפה וכדומה, או שמועיל גם שיתנגבו הידיים מאליהם. והנה לפי הטעם שהניגוב הוא משום מיאוס, הרי שפשוט שאם מתנגבים הידיים ואינם רטובות שוב אין כאן מיאוס, כיון שסוף סוף ידיו יבשות ומה לנו כיצד נעשה זאת.

אמנם לפי הטעם של סילוק הטומאה מהידיים, נחלקו האחרונים אם כאשר אינו מנגבם על ידי מפה, הטומאה נשארת על ידיו: הלבוש כתב (סעיף ג' בתירוץ השני) הנוטל ידיו כדינם שהיו כאן מים טמאים, אפילו המתין עד שיתנגבו ידיו מאליהן אסור לאכול, כיון שהמים הטמאים עודן עליהם אלא שנתנגבו, דלעולם צריך לקנחם במטפחת כדי שיתקנחו המים הטמאים. וכן כתב בשולחן ערוך הרב (סעיף יז) ולא די

המשך בעמ' ב'

שאלה זו מתעוררת לא אחת כאשר מזדמנים לאולמות שמחה או במקומות ציבוריים שונים: לאחר שנוטלים את הידיים לסעודה ובאים לנגבם, מתברר שנשמרו ניירות הניגוב או שכלל לא היו, רק שבמקום מותקן מכשיר חשמלי המיועד לייבוש הידיים; האם על פי הלכה אפשר לכתחילה לנגב את הידיים גם על ידי מכשיר זה, או שיש לנגבם דווקא בנייר או מגבת.

תשובת מורינו הרב שליט"א:

הפוסקים כתבו שתי דרכים לבאר הטעם של חובת ניגוב הידיים: א. הבית יוסף כתב (סימן קנח ס"ב) שהוא משום סרך טומאה, שהמים הראשונים נטמאו מהידיים, ולכן צריך לנגב להסיר את המים הטמאים. ב. המהרש"ל כתב (ים של שלמה חולין פ"ח סימן לו) משום מיאוס, שנוגע בלחם עם ידיים רטובות וממאס את הלחם. ונביא את מקור הדברים ומהם נלמד להנוגע לענייננו.

המקור לחובת ניגוב ידיים בגמרא במסכת סוטה (ד: הובא בטור ריש הלכות נטילת ידיים לסעודה סימן קנח ס"ב): אמר רבי אבהו: כל האוכל פת בלא ניגוב ידיים - כאילו אוכל לחם טמא, שנאמר: 'ויאמר ה' ככה יאכלו בני ישראל את לחמם טמא בגוים'. פסוק זה נאמר לנביא יחזקאל על מה שציווה לו ה' לקחת עוגת שעורים ולאפות אותה בגללי צואת אדם. ומפרש רש"י (ד"ה כל האוכל) שכשם שהפסוק מונה לחם זה 'טמא' משום שהוא מאוס, כך האוכל ללא ניגוב 'דבר מאוס הוא וחשוב כטומאה'. מבואר ברש"י כי אין כוונת הגמרא שהאוכל ללא ניגוב כאוכל לחם טמא ממש, רק שזה עניין מאוס בכך שאוכל עם ידיים רטובות. [ובטור פירש (שם וכו') במרדכי ברכות פ"ח רמז קצב] שיש רמז לעניין ניגוב הידיים בגוף הפסוק: לחמם טמא - בגימטריא: 'בלא ניגוב ידיים'. ובמאירי פירש (שם), לחמ"ם נוטריקון - 'לח מים', וראה עוד במהרש"א].

אבל הבית יוסף כתב הטעם משום טומאה ממש, משום שהמים הראשונים ששופך על ידיו נטמאו מחמת ידיו, ואף ששופך מים שניים לטהר המים (כמבואר בסימן קסב), מכל מקום לכתחילה צריך להעביר את הראשונים לגמרי על ידי ניגוב.

והנה על הטעם שכתב רש"י שהוא משום מיאוס הרטיבות, קשה מדברי התוספתא (ידיים פ"ב ה"א וכן פסק המרדכי ברכות רמז רב, וסמ"ג עשין כז ק"ג). שהמטביל ידיו אינו צריך

הלכה למעשה

משולחן מורינו הרב שליט"א

כאשר הפילטר שובת יש חשש לכשרות המקווה.¹

בישול דגים בסיר בשרי

עקרת הבית שהביאה מנהג מבית אביה לייחד סיר ייעודי לבישול הדגים. אולם עתה בעלה אומר לה כי אין כל חשש לבשל דגים בסיר בשרי, והדבר סתם מיותר ותופס מקום בארון. האם אכן אין סיבה להחמיר בדבר, והאם צריכה האישה לעשות היתר נדרים לאחר שכבר נהגה בכך או שאין זה מנהג של מצווה.

תשובת מורינו הרב שליט"א:

הסכמת הפוסקים שאין לחוש לסכנה בבישול דגים בסיר בשרי, כי הסכנה שייכת רק בתערובת ממשות הבשר והדג ולא בטעם הנפלט מכלי: אך מכיון שיש

טבילת כלים במקווה עם פילטר

אדם שרצה להטביל כלים חדשים במקווה, ובבואו לבניין המקווה ראה שהבור של טבילת הכלים סגור, ומשכך טבל את הכלים בבור המיועד לטבילת האנשים, אולם בבור זה פועל 'פילטר' ולא הבחין האם ה'פילטר' פעל בשעה שהטביל את הכלים. והוא שואל כעניין האם עליו להטביל את הכלים פעם נוספת.

תשובת מורינו הרב שליט"א:

מוטל עליו להטביל את הכלים פעם נוספת, ואפילו

המדקדים לייחד סיר לבישול הדגים,³ נראה שיש בזה משום מנהג טוב, ותתיר בפני שלושה הדיטות ולא בפני בעלה.

טבילה בשבת לצורך חול

סופר סת"ם הכותב ספר תורה, ותנאי התנה עמו קונה הספר שיטבול במקווה טהרה בכל יום, ורוצה הסופר לכתוב במוצאי שבת אך לא הספיק לטבול בשבת בבוקר לפני שחרית. האם מותר לו לטבול לאחר התפילה כיון שיועד עם לבבו שכוונתו בטבילה לצורך חול.

תשובת מורינו הרב שליט"א:

יכול לטבול, אך שלא יאמר שטובל כדי שיוכל לכתוב במוצאי שבת, אלא יכוון לשם תוספת קדושה.⁴

משום איסור הכנה משבת ליום טוב. ובשו"ת קנה בשם (ח"ג סימן כב - כז) אוסר הטבילה בשבת לצורך מוצ"ש. אבל כשאנו אומר שזה לצורך חול וכן אין ניכר הדבר מתוך מעשיו נראה שלכולי עלמא מותר, שהטבילה מצד עצמה יש בה גם לכבוד השבת משום תוספת קדושה.

דברים שאסור לעשותם בשבת, וגם משום זלזול בכבוד שבת (אלה רבה סימן שז סק"א ופרי מגדים סימן רצ במ"ד). ולענין לטבול בשבת לכבוד יו"ט שחל במוצ"ש, ראה בספר מאור השבת (חלק ב) שהגרש"ז אויירבאך התייר לטבול, וכן בספר ערב פסח שחל בשבת (פרק יב הערה ג) בשם האדמו"ר מליובאוויץ שהוכיח שאין בטבילה איסור

3 כלשון הטור (סימן צה) ויש מחמירין בדבר לייחד לדגים כלים לבד, והביאו בחכמת אדם (כלל סח ס"א בסוגריים), אמנם רוב הפוסקים לא הזכירו חומרא זו. 4 ראה במשנה ברורה (סימן רצ סק"ד) שהביא מדברי ספר חסידים שלא יאמר נלך ונישן כדי שנוכל לעשות מלאכתנו במוצאי שבת שמראה בזה שחש וישן בשביל ימות החול. וזה משום איסור 'ודבר דבר', שאסור לדבר

הטביל כלי זכוכית שחיובם רק מדרבנן יש להחמיר להטביל שנית, משום שיש בזה כמה חששות וספיקות וזהו דבר שיש לו מתירין - על ידי טבילה במקווה כשרה. 5 'מה שמייחדין כלים לבדן זהו שיבוש, דאינו סכנה אלא בממשות בשר ודגים שנתערבו, ועוד גדולי הפוסקים שהסכימו כן, וכן מנהג העולם.

1 בפילטר פועל יש חשש 'זוחלים', וגם כאשר הוא שובת יש חשש 'שואבים'. וכבר נכתב רבות לגבי סוגי הפילטרים השונים, ולמעשה התריעו הפוסקים בעניין זה להחמיר בטבילה דאורייתא שלא יהיה במקווה פילטר, ראה בשבט הלוי ח"ט סוף סימן קפו, ובשו"ת מנחת יצחק כתב (ח"ה סימן עח) שגם במקווה לאנשים יש להימנע שמא יטבילו בו כלים. ונראה שגם אם

ב. מצד איסור נטילת נשמה. יש לדון מה הדרך שמי סבון ושטיפתן מורידים החרקים מעל גבי עלי חסה, האם יש צורך בהריגתן כדי שיפלו מעל החסה, או שאין צורך שימותו אלא שהמי סבון מחליקים אותם ויתכן שימותו, ושמי מפי הרב ויא שליט"א, מגדולי הבקאים בנושא החרקים, ששריית העלה במי סבון ושטיפתו אינו בהכרח שימותו החרקים למרות שיתכן שימותו, וראה בעצמו בשטיפת החסה הנעשים בתעשייה שלפעמים לאחר שעבר מכבסה שלימה עם כמה דרכי שטיפה, עדיין מצא במסגרת חרקים חיים. ולפי זה יש להתיר מבחינת נטילת נשמה משתי סיבות: שמא אין בו שום חרקים כלל, ואף אם וודאי ימותו אך כיוון שאין זה רצונו, הוה ספק פס"ר לשעבר שהט"ז (בסי' ט"ז ס"א) מיקל לגמרי ובביה"ל שם מיקל עכ"פ כשלא נחא ליה, ובנוסף שגם אם וודאי יש שם חרקים יש להתיר לשטוף מכיון שאין צריך כלל בהריגתם אלא שיחליקו מעל העלה ויתכן שישארו בחיים וא"כ אינו פס"ר וגם לא נחא ליה. ולפי כל זה אפשר למצוא דרך להתיר שטיפת חסה במי סבון בשבת, במקרה ששכח לפני שבת לשטוף, אך היות שמדובר בדבר ששייך בו כמה איסורים, איני רוצה להתיר לבדי, וכתבתי כל סברתי במדור חשוב זה בתקווה שיהיה רבנים חשובים שיעילו בטיבם להגיב לי בנושא זה שרבים מחכים לדעת תורה בזה, כדי שיצא פסק הלכה על בוריו בשימוש חכמים, בדיבוק חברים, ובפלפול התלמידים, כדרך קניני התורה.

אחת השאלות השכיחות בשבת היא, בעניין שריית חסה בשבת כאשר שכחו לנקות לפני השבת, ובשבת רוצים להשתמש בו לאכילה, ובשרייתו במים ישנם כמה חששות של איסורי שבת וכמו שיבואר להלן, ובנוא לדון האם יש דרך לנקות את החסה בשבת באופן המותר ללא סרך חשש איסור. וכדי לענות על שאלה זו יש להתבונן בשתי מלאכות והאם יש דרך שאפשר לעשות שיהיה מותר בשבת: א. מצד איסור בורר. ובשולחן ערוך כתב (סימן ש"ט ס"ח) שאין שורין את הכרשנין משום בורר. לפי רוב הפוסקים האיסור הוא דווקא בשרייה אבל ע"י שטיפה מותר. (עיין באג"מ אור"ח ח"א סי' קכ"ה ובש"כ פ"ג הערה י"ב בשם הגרש"א שמתירים עכ"פ לאלתר.) ונ"מ ממוחי שטרות העדה החרדית בענין החרקים שמעת, שבעצם מועיל גם לשטוף את החסה במי סבון ועל ידי כך החרקים יחליקו מהעלה ולא צריכים דווקא שרייה, ומה שכתבים ההכשרים לשרותו במי סבון שלש דקות, אינו משום שלא מועיל בלא הכי, אלא משום חשש שלא ישטפו אותו טוב ויסודי מכל צדדיו, ולכן כתבו הערות שכל בת ישראל יכולה לעשותו בצורה הפשוטה ביותר במטבח ולדעת ששעתה את זה באופן היועיל ביותר. אך עכ"פ בשבת בשעת הדחק, כששכחו לשוטף לפני שבת ושאי אפשר לשרותם מדין בורר וכברשינין, אפשר לשטפם במי סבון באופן יסודי, או לפרוס אותם בכיור ולשפוך מי סבון על שני צידי החסה באופן יסודי, על מנת שכל המים נשפכים מיד לכיור.

המשך מכתלי בית ההוראה מעמ' א'

שיתנגבו מאליהן, אלא צריך לשפשפן במפה או בשאר דברים שהשפשוף מטהרן ביותר. וכן כתב בכף החיים (סקפ"ז) בשם יפה ללב ועוד אחרונים. מאידך החזון איש כתב (אור"ח סימן כה סק"י) שלפי שני הטעמים אם הידיים מתייבשים שוב אין חשש כלל, וזה לשונו: יכול להמתין עד שיתנגבו, דהא עיקר הטעם משום מים שנטמאו או משום מיאוס וכל שנתנגבו לית לן בה. ואמנם כל הנידון הוא דוקא כאשר נוטל עם מים מועטים שבשפיכה ראשונה היה פחות מרביעית ונטמאו המים, אבל אם בנטילה ראשונה נוטל ידיו עם הרבה מים יותר מרביעית, אם כן אין המים טמאים (כמבואר בסימן קסב), וצריך לנגב הידיים רק משום מיאוס, ועל זה די גם אם הידיים מתנגבים מאליהם. ועתה נשוב לנידון דידן אם מועיל לנגב על ידי מכשיר לייבוש הידיים: הדבר דומה לנידון הנזכר כאשר הידיים מתנגבים מאליהם, שלדעת החזון איש בכל אופן אין חיסרון בדבר, וגם לדעת הלבוש והשולחן ערוך הרב שצריך ניגוב במפה דווקא, הרי זהו משום שהמים הראשונים נטמאים, ואמנם לפי המציאות בזמנינו שאין מצמצמים במים ובשפיכה הראשונה נוטלים את הידיים עם רביעית אין חשש כלל, אם כן אפשר לכתחילה להשתמש עם המכשיר לייבוש הידיים. וכן כתבו בשו"ת בצל החכמה (ח"ד סי' קמא) ובקובץ מבית לוי (חלק י') בשם הרב וואזנר. ויש להעיר, שדעת הראב"ד שגם בנוטל בשיעור רביעית המים נטמאים, ובעל השולחן ערוך הרב בפסקי הסיידור (נטילת ידיים ס"ב) הביא דעתו וכתב שהרופא לקיים מצוות נטילת ידיים לדברי הכל יחוש לדעתו, וכן במשנה ברורה (סימן קסב סק"א) כתב שלכתחילה אם יש לו מים מזומנים נכון להחמיר כשיטה זו ויטול מים שניים להעביר טומאת המים הראשונים. וכתב בקצות השולחן (סק"ג) שלפי זה, גם הנוטל ידיו ברביעית יש לו לנגב במפה או בשאר דברים ולא סגי שיתייבשו מאליהם. אך למעשה נראה להקל בזה, שהרי עצם הנידון אם צריך ניגוב במפה תלוי בשתי מחלוקות. א. מה הטעם שצריך לנגב הידיים, והפוסקים נקטו לעיקר שטעם הניגוב הוא משום מיאוס וכדעת המהרש"ל. ב. גם לטעם של טומאה, נחלקו אם מספיק מה שהידיים מתנגבים מאליהם, ולדעת החזון איש מועיל. והשתא גם אם נחוש לדעת השולחן ערוך הרב שצריך ניגוב במפה מצד מה שהמים נטמאים, עדיין חומרא גדולה היא להוסיף על זה לחוש גם לשיטת הראב"ד בנוטל בשיעור רביעית לענין ניגוב הידיים. ולכן נראה שבזמנינו שנוטלים עם כמות מים גדולה משיעור רביעית, יכולים לייבש הידיים במכשיר ייבוש לאחר נטילת ידיים לסעודה.

אחד שנטל מגבת להיעזר בה בהוצאת תבנית מן התנור, בה היו חתיכות בשר שקועות מקצתן בתוך רוטב ונאפו בתנור. לאחר שהוציא שם לב שלקח בטעות את המגבת החלבית, ושואל עתה מה דינו לגבי הבשר, התבנית והמגבת. וראשית צריך להבחין כיצד מגבת זו חלבית, האם על ידי בליעות, או שיש בה חלב בעין ממש וכמו שיבואר.

לגבי הבליעות במגבת, יש להקדים שכמו שכלי בולע ופולט בליעות ע"י שימוש בחום, כן גם מגבת ובגדים בולעים ופולטים בליעות. וכעת לענייננו, אפי' אם בלע המגבת בליעות חלביים ע"י חום וכגון שהניח עליו פיצה או שהחזיק בו כלי רותח עם חלב (וה"י ריבוי בניהם) או שנבלע בו חלב ממש ונתייבש לגמרי, ובליעות אלו קיבל תוך מעל"ע וממילא נגדר כ'בן יומו', אפי' אם המגבת כעת יבשה, אין הבליעות אלו עוברות אל התבנית וממנה, כי כלל הוא בידיו (רמ"א י"ד סי' צ"ח) שאין בליעות עוברות בכלל לכלי ללא רוטב ביניהם, וא"כ הכל מותר (גם הבשר גם התבנית וגם המגבת) ללא שום חשש. [ומיהו לכתחילה אין סומכין על היתר זה כמבואר ברמ"א שם. ואם אכן היה קצת רטיבות (אפי' של מים) בין המגבת לתבנית במקום שאחז בו, באנו למחלוקת החוות דעת והדין יהיה האם די בקצת רטיבות להעביר בליעות מכלי לכלי].

אך אם המגבת רטובה מחלב, וכגון שניגבו בו קפה שנשפך וכיוצ"ב ועדיין לא נתייבש לגמרי, אזי יש על החלב הנספג במגבת (גם אחר מעל"ע) דין 'חלב בעין' ולא דין 'בליעות' וכמבואר במהרש"ם (ח"ג רה), וא"כ אם החזיק את התבנית במקום הרטוב שבמגבת, אזי נבלעין החלב שבמגבת אל התבנית הבשרית.

וא"כ באנו לדין 'טיפת חלב שנפלה על קדירה עם בשר מבחוץ שלא כנגד הרוטב' הנתבאר באורח בשו"ע (י"ד סי' צ"ב סעי' ה-ז), ומבלי להיכנס לכל פרטי והסברי הדינים בזה, העולה משם הוא, שאם הקדירה בלוע בשר בן יומו (קדירה ישנה), לא מהני ששים בבשר נגד הטיפה, כי חיישינן שאין ריחח הבישול עולה עד מקום בליעת הטיפה כדי לבטלה ואמנם שאין הבשר נאסר מ"מ הקדירה נאסרה, ולכן אסור לערות הבשר מתוך הקדירה בעודו חם כי חיישינן שיעג בדופן הקדירה במקום שנאסרה, אלא תקנתו שימתין עד שיצטנן ואז יוציא הבשר [אם לא בשעת הדחק כגון בער"ש וכיוצ"ב, מקילין לערות הבשר מיד שלא כנגד המקום שנבלע הטיפה]. ואם אין הקדירה בלוע מבשר בן יומו לפני בישול זה (קדירה חדשה), מותר בשים נגד הטיפה (וטעם הדין נתבאר בש"ך סק"ג ואין להאריך).

ועפ"י הנתבאר י"ה' הדין אצלנו כדלהלן, ונחלקו לג' מקרים אפשריים: (א) אם התבנית היתה מגולה כל הזמן, א"כ דינה כקדירה חדשה ומהני ששים בבשר נגד הקצת חלב הנבלע בה ע"י המגבת במקום שחזיק שם, והבשר מותר ואפשר להוציאו מיד. ובדרך כלל יש ששים, כי כל הרוטב וכל החתיכות בשר (כולל מה שחזף לרוטב - ע"י חו"ד צ"ב סק"ז) מצטרפין לששים, וצריכים ששים רק כנגד המקצת חלב הבלוע בחלק המגבת שנגע בתבנית [ולמרות שלפי מקצת פוסקים (הכמ"א כלל מה יד) אמרי' 'לח חיבור' ובע"י ששים נגד כל הרוטב, מ"מ בבלוע בבגד בודאי מסתבר להקל].

(ב) אם נאפה הבשר כשהתבנית היתה מכוסה ובשעת שאחז בו עם המגבת היתה פתוחה [וכן מצוי בדרך כלל, כי במכוסה נאפה טוב יותר, ופותחו לראות אם מוכן הוא ואז מוציאו], אזי דינו כקדירה ישנה ויש להמתין עד שיצטנן ואז להוציא הבשר [אם לא בער"ש וכיוצ"ב] וכו"ל. ולא מהני להוציא הבשר בכף בלי שיעג בדפנות התבנית (ע"י ט"ז י"ט ושו"ך כא). וגם בדיעבד אם הוציא הבשר קודם שנצטנן נאסר הבשר. [אם לא שיש בבשר ששים פעמים ששים נגד החלב אז מותר הבשר גם בכה"ג (שו"ך כ, ולדעת המח"ש מותר בכה"ג אף לכתחילה להערתו מצד השני שלא נגע שם המגבת), ומצוי שיה"י שיעור זה כי הלא א"צ לבטל רק חלק החלב שהיה בקפה הבלוע במגבת, ורק כנגד חלק המגבת שנגע בתבנית כנ"ל. ובמקום ספק בכל זה, יתכן שיש לצרף השיטות (יד יהודה, תהל"ד ועוד) הסוברים להקל לגמרי בדין 'טיפה שלא כנגד הרוטב' באיסור דרבנן כגון בשר עוף בחלב].

(ג) אם התבנית מכוסה [גם בזמן שאחז בו עם המגבת] אזי נידון כטיפה שנפלה כנגד הרוטב, כי ע"י הזיעה המתמלא בתבנית מכוסה נחשב כאילו הרוטב מלא עד למעלה (כמ"ש האחרונים פר"ח פמ"ג גר"א ועוד), וא"כ בטל הטיפה בששים שבבשר ומותר אפי' להוציאו מיד (כמבואר בשו"ע שם).

וכל זה לגבי הבשר, אבל התבנית נאסר בכל מקרה (מג' מקרים הנ"ל) ויש להגיעלו או לזרקו בחד פעמי, וגם המגבת יש לכבס במים חמים כדי להכשירו.

